

Obr. 1. Vernisáž výstavy *Z Vídně na sever*. Foto: G. Čočková, 2017.

Obr. 2. Výstava *Z Vídně na sever*. Dvě páteřní železniční tratě ČR. Zleva: autor modelu stanice Český Brod R. Mišánek, autorka výstavy A. Borovcová, sběratel historických pohlednic M. Leštinský, autor trojrozměrných papírových modelů V. Londín, autor kreseb J. Staněk, spoluautor papírových modelů R. Kuvasnica, grafická příprava a realizace výstavy I. Sumec. Foto: J. Polák, 2017.

S projektem NAKI, jehož cílem je právě uchování předmětů kulturní povahy, seznámila účastníky konference Alena Selucká. Druhá část dopoledne patřila opět norské straně. Ingrid Stauerheimová se zabývala analýzou rizik a záchrannými postupy v oblasti norských církevních staveb. Na její referát pak navázala kolegyně Cathrine Lillo Stenbergová, která představila vývoj stabilních hasicích zařízení pro historické interiéry.

Pro zájemce následovala v odpoledních hodinách prohlídka vily Stiassni. Závěrem lze konstatovat, že konference přinesla nové poznatky směřující k dlouhodobé ochraně kulturního dědictví a podtrhla význam požární prevence, která je jedním z pilířů ochrany památkového fondu.

Eva DVOŘÁKOVÁ

Výstava Z Vídně na sever mapuje dvě páteřní železniční tratě České republiky

Ve středu 4. října se v ostravském pracovišti Národního památkového ústavu uskutečnila úspěšná vernisáž výstavy *Z Vídně na sever*. Dvě páteřní železniční tratě České republiky.

Výzkum publikovaný prostřednictvím dvou samostatných monografií Aleny Borovcové, *Kulturní dědictví Se-*

verní dráhy císaře Ferdinanda a Kulturní dědictví Severní státní dráhy je zprostředkován formou výstavy, která se zaměřuje zejména na první období výstavby a provozu Severní dráhy císaře Ferdinanda a Severní státní dráhy. Ta byla po deseti letech prodána soukromé společnosti. Další stavební vývoj je sledován do doby zestátnění obou společností.

Stavba prvních železnic bývalého Rakouska byla vyvolána soukromou iniciativou i finančními prostředky. První parostrojní železnici habsburské monarchie byla *Severní dráha císaře Ferdinanda*. Směřovala z Vídně na sever, územím Moravy a Slezska k solným dolům u Bochnie v polské Haliči. Program státní železniční sítě schválený v roce 1841 měl zajistit výstavbu nejdůležitějších tratí na náklady státu. Cílem bylo propojení všech rakouských provincií a významných přístavů s Vídní. *Severní státní dráha* vytvořila spojení Vídně s Prahou a napojení na saské železnice. Trate *Severní dráhy císaře Ferdinanda* a *Severní státní dráhy* se staly páteří železniční sítě České republiky.

Obrazový materiál výstavních panelů doprovází trojrozměrné papírové modely staveb od Vladimíra Londína. Modely zachycují první etapu, kdy stavby na obou drahách navrhoval architekt Anton Jüngling, a následující období typizovaných projektů. Samostatný model železniční stanice Český Brod od autora Radka Mišánce představuje vědeckou rekonstrukci podoby stanice IV. třídy Severní státní dráhy v úseku Olomouc–Praha v roce 1845. Funkci optického telegrafu a počátky signalizace demonstruje model košového návěstidla.

Výstava je instalována ve výstavním prostoru ostravského odborného pracoviště Národního památkového ústavu na adrese Odboje 1, Ostrava – Moravská Ostrava. Veřejnosti je přístupná do 30. října 2018 v pracovních dnech mezi devátou a patnáctou hodinou. Připravena byla rovněž putovní verze výstavy a pracovní listy pro dětské návštěvníky.

Petra BATKOVÁ

Proběhl 6. ročník semináře Památky zahradního a krajinářského umění, jejich historie a současnost v zahradě vily Stiassni v Brně

V Metodickém centru moderní architektury v Brně, které sídlí v areálu prvorepublikové vily Stiassni, proběhl již 6. ročník odborného semináře na téma *Památky zahradního a krajinářského umění, jejich historie a současnost*. Dne 13. července 2017 jej uspořádal Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně. Mediální téma NPÚ pro rok 2017 – Krajina: Kulturní a přírodní dědictví, ovlivnilo také směřování letošního semináře, který byl věnován péči o krajinné památkové zóny, a to z různých úhlů pohledu.

V úvodu setkání pozdravil přítomné ředitel brněnské pobočky NPÚ Zdeněk Vácha. Na něj navázal garant setkání Roman Zámečník, který přiblížil zaměření semináře a krátce pojednal o problematice krajinných památkových zón. Současně připomněl důležité výročí – uplynutí 20 let od zápisu Lednicko-valtického areálu na Seznam světového dědictví. Informoval také o úsilí rozšířit Seznam světových památek v České republice o další světově unikátní kulturní krajinu – návrh její nomináční dokumentace, který nese název *Krajina pro chov ceremoniálních kočárových koní v Kladru nad Labem*, byl již 29. 9. 2017 podán v Centru světového dědictví. Tato nominovaná krajina leží v krajinné památkové zóně Kladru nad Labem.

V hlavním programu vystoupil státní tajemník Ministerstva kultury Zdeněk Novák s příspěvkem „20 let světovou památkou UNESCO – Krajinná památková zóna Lednicko-valtický areál“, ve kterém připomněl mimořádné světové hodnoty areálu a věnoval se také úskalím plynoucím z péče o něj. Na Zdeňka Nováka navázal zahradní a krajinářský architekt a vysokoškolský pedagog Přemysl Krejčířík a pojednal o ukončených a aktuálně k realizaci připravovaných projektech

obnovy v Lednicko-valtickém areálu. Věnoval se zejména rezidenčním zámeckým zahradám v Lednici a ve Valticích. Jediněčné Krajině pro chov ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem a péči o ni prostřednictvím naplňování Management planu, se věnoval zahradní a krajinářský architekt Tomáš Jiránek. Na něj opět navázal Přemysl Krejčířík, který projektuje obnovu vybraných částí krajinné památkové zóny Kladrubské Polabí a zaměřil se zejména na přírodně krajinářský park Mošnice, který leží v areálu Národního hřebčína Kladruby nad Labem, s.p.o. Na příkladu několika krajinných památkových zón (Liběšovsko-Lomecko, Lednicko-valtický areál, aj.) ukázal Jozef Sedláček z Ústavu plánování krajiny Zahradnické fakulty MENDELU možnosti studia a hodnocení kulturních krajin ČR a představil dílčí výsledky projektů Národní kulturní identity (NAKI), který byly mimo jiné věnovány krajinným památkovým zónám. David Tuma z plzeňského pracoviště NPÚ se věnoval oborům a bažantnicím jako nezpochybnitelné součásti naší kulturní krajiny. Představil dílčí výsledky z projektu NAKI *Obory a bažantnice v kulturní historii*. Hlavní program uzavřel zahradní a krajinářský architekt a vysokoškolský pedagog Pavel Šimek výkladem o aktuálním stavu krajinářského parku v Průhonicích (památko UNESCO) a o proběhlé rozsáhlé obnově tamního podzámeckého alpína.

V průběhu semináře proběhly četné diskuse nad představovanými tématy, které potvrdily náročnost a komplexnost procesu péče o kulturní krajinu, což také zmínil po skončení semináře Zdeněk Novák: „Potěšilo mě, že brněnské pracoviště NPÚ pořádá tato odborná setkání a že jsem tentokrát mezi účastníky viděl tolik mladých tváří. Péče o kulturní krajinu jako kulturní dědictví je mimořádně složitá disciplína, jak se potvrdilo během přednášek a diskusí. Proto jsem rád, že jak organizátorem tak většinou účastníků jsou mladí lidé, které téma evidentně zajímá, a že odborná péče o kulturní krajinu má budoucnost.“

Poté se již hosté odebrali do zahrady a vily Stiasni ke komentovaným prohlídkám.

Celodenního semináře se zúčastnilo pětadesát hostů nejenom z různých pracovišť NPÚ, přítomni byli také zástupci výkonných orgánů státní památkové péče, muzeí, soukromých ateliérů, sdružení, ale také zástupci správ historických zahrad a parků a vysokoškolští studenti.

O organizaci semináře se postaral Roman Zámečník, specialista na kulturní krajinu, památky zahradního umění a referent památek s mezinárodním statutem z NPÚ, ÚOP v Brně.

Na viděnou v zahradě vily Stiasni při sedmém ročníku semináře se těší

Roman Zámečník

Reflections on the industrial landscapes of the Czech Republic

Karel KUČA; Věra KUČOVÁ

Key words: industrial landscape, industrial heritage, cultural landscape, heritage care

Bohemia, Moravia, and Silesia, rightfully considered the raw material and industrial hearts of the Austro-Hungarian monarchy, were significantly affected by the development of industry in the 19th and 20th centuries (as well as by mining since the Middle Ages). The degree of change in different areas was naturally different. The prerequisite for an area to have been considered an industrial landscape (and not just a land affected by industry) was a marked transformation of the overall appearance and the old structure of the landscape by industrial activity, as well as a sufficient area and degree of concentration of industrial units. The most prominent industrial landscapes, especially associated with underground or surface coal mining and its associated development of heavy industry, are in fact a separate category of cultural landscapes, provided that the term “cultural” is understood as any kind of transformation of the landscape by man. The main difference in comparison to an organically developed cultural landscape, for example, is that an industrial landscape was not created with the perspective of the long-term sustainability of such an arrangement, but rather focused primarily on the exploitation of natural resources and the narrow economic aspects of industrial production. This is actually in contrast to other types of cultural landscapes, since to develop it further means to eliminate its older form. In essence, industrial landscapes are also encoded by a characterization of self-destruction: after the raw materials have been depleted, the mining areas are then abandoned and reclaimed (and thus completely changed) in order to be used for other purposes. The lack of raw materials also has a natural impact on the associated areas of heavy industry. In addition, these are characterized by a constant need for modernization and the replacement of obsolete operations with more modern ones. Their further existence is conditioned by the economic profitability of the operation. In particular, the fundamental structural and social changes after 1989 have caused, together with the effects of globalization of the economy, the extinction or significant decline of many industrial sectors in our country. The article shows that heritage care has only very little objective possibilities to stop the natural and lawful process of such extinction and other transformations in industrial landscapes. It can scarcely attempt to do more than to preserve the characteristic and most valuable evidence of the development of industry and of segments of the landscape.

This requires that the constant and continuous documentation of the form and transformation of the industrial landscape play even more of a major role.

Illustrations: Fig. 1. Kaňk (Kutná Hora), distinctive relict montane landscape on the hillside; Fig. 2. Komáří Vízka (Krupka), a massive precipice as a remnant of pre-industrial mountainous activity; Fig. 3. Brod (Příbram), shaft No. 15. of the Příbram uranium mines with a large heap; Fig. 4. Háj (Příbram), bore of shaft No. 16 of the Příbram uranium mines; Figs. 5, 6, and 7. Dolý, formerly Karviná (Fryštát), comparison of the landscape on imperial prints of the stable cadaster map from 1836 with an orthophotomap from the 1950's and a current orthophoto map; Fig. 8. The same, mine towers of the Gabriel mine; Fig. 9. Lower district of the Vítkovice Ironworks with Hlubina mine at the border of Moravian Ostrava and Vítkovice; Fig. 10. Kladno, town panorama from the northeast with the massive Poldi factory in the foreground; Fig. 11. Vinařice (Kladno), Mayrau mine, now used as an outdoor mining museum; Fig. 12. Kladno, lime kilns of the Vojtěšská ironworks; Fig. 13. Lampertice (Žacléř), Jan Šverma mine; Fig. 14. Oslavany (Ivančice). One of the dominant features of an industrial landscape is also the tall heap above the station; Fig. 15. Hromnické Lake at Hromnice (Plzeň), a result of the vitriol slate quarry; Figs. 16 and 17. Svataava (Sokolov), comparison of orthophotomap from the middle of the 20th century and the present; Fig. 18. Mined-out area of the surface quarry at the foot of the Krušné hory Mountains. View from Jezeří Castle; Fig. 19. Limestone quarry Čertovy schody in the Protected Landscape Area of Český Kras; Fig. 20. Kaňčejov (Plzeň), massive kaolin quarry supplying the nearby kaolin plants; Fig. 21. Ledce (Židlochovice), a system of large sandstone quarries in the elevated zone between the rivers Svratka and Jihlava; Fig. 22. Chlum (Dubá). The important landscape dominance of the Macha region was gradually destroyed by the break-up of stones; Fig. 23. Kostelec nad Labem (Neratovice), a small hydropower plant with a lock, one of the outstanding technical constructions of the Elbe waterway and linear industrial river landscape; Fig. 24. Smržovka (Tanvald), the spinning mill of Johanna Priebsche Dědicová, known as Klášter (now the company SEBA T); Fig. 25. The Chvaletice thermal power plant (Přelouč), whose actual dimensions are evident when compared with the church in Trnávka; Fig. 26. Zlín, the former Bata plant as seen in an aerial photo from the southeast; Fig. 27. Plzeň, urban industrial landscape formed by a major railway junction, Škodovka complex in the west, and breweries in the east.

Industrial landscapes as part of cultural heritage

Věra KUČOVÁ

Key words: industrial landscape, industrial heritage, cultural landscape, heritage care

Industrial heritage creates an image and documents of specific types of the cultural landscape. This material heritage and the large industrial landscapes